

ทฤษฎีและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงองค์ประกอบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน การตั้งถิ่นฐานในชนบทประเทศไทย พฤติกรรมของมนุษย์ในสภาพแวดล้อม ความรู้สึกและทัศนคติที่อยู่อาศัย

2.1. องค์ประกอบของระบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ มนุษย์และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น หรือคักแปลงธรรมชาติ เพื่อให้เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

Ekistics แบ่งองค์ประกอบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 องค์ประกอบ¹ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งหมดดังนี้

1. ธรรมชาติ (Nature) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เช่น อากาศ ต้นไม้ หินดิน ภูเขา ธารน้ำ เป็นปัจจัยแรกที่ตองมีอยู่ถึงสามารถตั้งถิ่นฐานได้
2. มนุษย์ (Man) ที่จริงแล้วมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นตัวกำหนดหลักที่ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานเพื่อมนุษย์
3. สังคม (Society) เมื่อมนุษย์มีมากกว่า 1 คนขึ้นไปย่อมก่อให้เกิดการติดต่อซึ่งกันและกัน กำหนดกฎเกณฑ์เพื่อให้มนุษย์สามารถที่จะดำรงอยู่ร่วมกันได้เรียกว่า สังคม

¹ Ekistics Reviews on the Problems and Science of Human settlement 19 (January 1978): 2.

4. โครงสร้าง (Shell) หมายถึง สิ่งก่อสร้างพื้นฐานเพื่อสนองความต้องการกลางๆ ของมนุษย์ ตามสภาวะของสังคมและจิตวิสัยตามธรรมชาติ

5. การติดต่อ (Network) หมายถึง ระบบการติดต่อ การเชื่อมโยง การคมนาคมต่างๆ ของมนุษย์

องค์ประกอบทั้ง 5 นั้นมีความสัมพันธ์กันโดยตลอด เช่น มนุษย์อาศัยอยู่ในโลก โดยมีธรรมชาติอยู่รอบตัว เช่น อากาศ คนไม้ ภูเขา ฯลฯ มนุษย์จะกำหนดสิ่งใดมาสร้างกฎระเบียบให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ และทำสิ่งก่อสร้างกลางๆ เพื่อสนองสนองประโยชน์ด้านจิตใจของมนุษย์ เช่น หออยู่อาศัย สถานที่ขนส่ง ร้านอาหาร ฯลฯ สิ่งสร้างจิตวิสัยที่เป็นส่วนหนึ่งที่คัดแปลงมาจากธรรมชาติ นอกจากนั้นมนุษย์ยังสร้างระบบการติดต่อ เช่น ถนน ทางเดิน จากจิตวิสัยในธรรมชาติและในถิ่นฐานของมนุษย์ ถ้ากล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบหลักของการตั้งถิ่นฐาน คือ มนุษย์ และ ธรรมชาติ

การตั้งถิ่นฐาน คือ การครอบครองเนื้อที่ส่วนหนึ่งส่วนใดบนพื้นโลกหรือการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศเพื่อกิจกรรมต่างๆ เช่น การเพาะปลูก การตั้งบ้านเรือน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานมี 3 ประการคือ

1. ตามภูมิศาสตร์ มนุษย์จะตั้งถิ่นฐานในเขตที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ดี เช่น ตั้งถิ่นฐานตามสถานที่ที่มีแหล่งน้ำ ตามลำน้ำ หนอง คลอง บึง หรือในแหล่งที่มีหิ้งหินเพื่อทำการเกษตร มีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ นั่นคือ มนุษย์เลือกตั้งถิ่นฐานตามแหล่งธรรมชาติที่เหมาะสม

2. ตามระบบเศรษฐกิจ มนุษย์จะตั้งถิ่นฐานเนื่องจากการรวมกลุ่มในทางเศรษฐกิจ เช่น การหาอาหารร่วมกัน การป้องกันภัยร่วมกัน จึงรวมตัวกันตั้งถิ่นฐานขึ้น หรือกล่าวตาม **Ekistics** ก็คือ มนุษย์ตั้งถิ่นฐานโดยองค์ประกอบทางสังคม

3. ตามการจัดระบบทางสังคม การตั้งถิ่นฐานในระยะแรกของมนุษย์อาจเกิดจากแรงกระตุ้นเพื่อการป้องกันภัยร่วมกัน เพื่อสร้างวัฒนธรรม หรือความสัมพันธ์ในแง่เครือญาติ

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จึงประกอบไปด้วยมนุษย์และธรรมชาติ โดยตั้งขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์หรือตามระบบทาง เศรษฐกิจและสังคม

2.2. การตั้งถิ่นฐานในชนบทประเทศไทย

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในรูปหมู่บ้าน นับเป็นการตั้งถิ่นฐานแบบเก่าในชนบทประเทศไทย¹ แบบแผนการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยในชนบทเป็นดาวตั้งถิ่นฐานอยุ่ตามลำคลองและตามถนนบนคันกันน้ำตามธรรมชาติ บางแห่งตั้งถิ่นฐานตามที่ราบและเนินเตี้ยๆ ชื่อของถิ่นที่ตั้งถิ่นฐาน มีหลายแห่งเรียกชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ² ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การตั้งหมู่บ้านไปตามยาวสองฝั่งแม่น้ำ ลำคลองหรือถนน เรียกว่า หมู่บ้านริมน้ำ (River-linear Village) หรือ หมู่บ้านริมทาง (Road-linear Village) หมู่บ้านที่เกิดขึ้นมีลักษณะยาวติดต่อกันไปตามแม่น้ำลำคลอง มักมีชื่อเรียกสั้นๆ ว่า "บาง" เช่น บางกอก บางปลาหมอ ฯลฯ หมู่บ้านที่เกิดขึ้นริมถนน ริมทางเดิน หรือริมทางเกวียน มักมีชื่อเรียกตามลักษณะภูมิประเทศ เช่น บ้านคาน บ้านภาชี ฯลฯ

2. การตั้งหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่ม (Claustrated Village) หมู่บ้านที่เกิดขึ้นจะรวมกันเป็นกลุ่มบริเวณที่ค่อนข้างทวมไม่แจ้ง หมู่บ้านมักมีชื่อเรียกสั้นๆ ว่า "คอน" หรือ "โคก" เช่น บ้านโคกสูง ฯลฯ โดยมากจะอยู่ในภาคเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

¹ สุภาพ สุนทรเกสัช, สังคมวิทยาหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511), หน้า

² Koichi Mizuno, "The Social Organization of Rice Showing Village," in Thailand: a Rice Growing Society, ed. Yoneo Ishii, Translated by Peter and Stephanie Howkes (Honolulu: The University Press of Hawaii, 1978), p. 96.

Growing?

3. การตั้งหมู่บ้านกระจุกกระจาย (Scattered Village)

โดยมากจะอยู่บริเวณภาคกลาง หมู่บ้านจะอยู่กันอย่างกระจุกกระจายตามแหล่งที่การเกษตรของแต่ละบุคคล

การตั้งถิ่นฐานในชนบทประเทศไทยเป็นการตั้งถิ่นฐานเพื่อการอยู่ร่วมกัน ในการป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายและโจรกรรมต่างๆ ช่วยกันในการทำการเกษตร อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อจัดระบบในคาบประเพณีของสังคม ในภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยทั้งในด้านการป้องกันภัย การทำมาหากิน เช่น ตามที่ลุ่ม ที่ดอน จึงเห็นได้ว่าการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นไปตามทฤษฎีทั้ง 3 ประการ คือ ตามภูมิศาสตร์ ตามระบบเศรษฐกิจ และการจัดระบบทางสังคม และมีองค์ประกอบทั้ง 5 ตามวิทยาการแห่งการตั้งถิ่นฐาน

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณที่ทำการศึกษาในเขตรวมแม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานกระจุกกระจายทั่วทั้งภาคในชนบท สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. เขตที่ราบเชิงเขา การตั้งถิ่นฐานกระจายตามธรรมชาติที่เป็นพื้นที่แคบๆ ยาวๆ ระหว่างทิวเขาและลำธาร รูปแบบของชุมชนเป็นแบบหมู่บ้านตามยาวสองฝั่งแม่น้ำ หรือถนน การตั้งถิ่นฐานเกิดจากการบุกเบิกกลางป่าเพื่อทำการเกษตรและตั้งถิ่นฐานซึ่งเป็นที่ลุ่ม การตั้งถิ่นฐานตามภูมิศาสตร์ ตามระบบเศรษฐกิจและตามวิทยาการแห่งการตั้งถิ่นฐาน
2. เขตที่ดอน การตั้งถิ่นฐานกระจายตามธรรมชาติที่เป็นพื้นที่ เป็นคลื่นๆ เป็นที่ราบสูง พื้นดินเป็นทรายไม่เก็บน้ำ รูปแบบของชุมชนเป็นหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่ม
3. เขตที่ลุ่ม การตั้งถิ่นฐานหนาแน่นในบริเวณลุ่มแม่น้ำ พื้นที่เป็นที่ลุ่มใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ รูปแบบของชุมชนเป็นหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่ม
4. เขตที่มีระบบชลประทาน การตั้งถิ่นฐานอยู่ในธรรมชาติของพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มใกล้แหล่งน้ำและมีระบบชลประทานสมบูรณ์แบบ รูปแบบของชุมชนเป็นแบบหมู่บ้านรวมกันเป็นกลุ่ม

2.3. สภาพแวดล้อมกายภาพที่อยู่อาศัยชนบท

ความเป็นอยู่ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมกายภาพที่พอ

เหมาะแก่ระบบมนุษย์ มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในค่านอนหลับ ความชื้น เสียง แสง อากาศ และอาหาร¹ เช่น มนุษย์ต้องการอากาศสำหรับหายใจ ต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสม สำหรับการดำรงชีวิต ฯลฯ มนุษย์จึงจำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อม นั่นคือสภาพภาพหรือรูปทรง เกิดจากการจัดระบบของสภาพภาพใหม่ความสัมพันธ์กับความต้องการพื้นฐานและหน้าที่ ไซสอย²

Amos Rapoport เห็นว่ารูปแบบสภาพภาพสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็น ผลงานพื้นเมืองที่ไม่มีการออกแบบแต่มีอิทธิพลต่างๆ ประกอบด้วยสภาพ สภาวะกินฟ้า อากาศ ความต้องการสิ่งปกคลุม วัสดุและเทคนิคการก่อสร้าง สถานที่ การป้องกันตัว เศรษฐกิจ ศาสนาและความเชื่อ ท้องถิ่นให้เกิดรูปทรงขึ้น³

สำหรับที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ลักษณะและรูปแบบของสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยชนบท สามารถแบ่งแยกได้เป็น เรือนเครื่องคู้ เป็นที่อยู่อาศัยที่สร้างด้วยวัสดุไม้อาวัว เช่น ไม้ไผ่เป็นโครงสร้างหลังคา ผนังทำด้วยจาก แปก หญ้าคา เป็นคน และใช้วิธีการก่อสร้างด้วยถารไซ เชือกหรือหวายมัดสวน คางๆ ไทแนน และ เรือนเครื่องสับ หรือเรือนฝากระดาน เป็นที่อยู่อาศัยที่สร้างด้วยไม้จริง เป็นส่วนใหญ่ทั้งโครงสร้าง ผนัง ผนัง กรรมวิธีการก่อสร้างใช้การเขาม เจาะ สอด มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตามภาค เช่น เรือนกาแล(ในภาคเหนือ) เรือนไทย(ในภาคกลาง) และ เรือนไทยอีสาน (ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ลักษณะจะยกใต้ถุนสูงเพื่อให้อากาศพัดผ่านสะดวก และใช้เป็นสถานที่เก็บเครื่องมือการเกษตร ฟักออกสัตว์

¹Keith Atienborough, "Unit is Shelter and Comfort," in The Built Environment (Bletchley, Bucks: The Open University Press, 1973), p. 19.

²Christopher Alexander, "The Theory and Invention of Form," Architectural Record (April, 1965): 177-182.

³Amos Rapoport, House Form and Culture (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1969), pp. 1-18.

หอม และพักผ่อนในเวลากลางวัน องค์ประกอบจะมีสวนเปิดโล่ง เช่น สนาม ระเบียง และสวนที่ปกคลุม เช่น หอขนอน หอครัว

2.4. พฤติกรรมมนุษย์ในสภาพแวดล้อม

อาคารใช้เป็นส่วนกันภัยจาก มนุษย์ สัตว์และสิ่งต่างๆ ความรู้สึกปลอดภัย เป็นความรู้สึกพื้นฐานที่เกิดขึ้นโดยเนื้อที่ล้อมรอบด้วยผนังและหลังคา ในทางกลับกันมนุษย์ อาจตกอยู่ในภาวะจำยอมในอาคารดังกล่าวเมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงภัยอันตรายต่างๆ ได้ หรือเมื่อตกอยู่ในอำนาจของบุคคลอื่นๆ¹

ความกลัวเป็นความรู้สึกตอบสนองโดยธรรมชาติ เมื่อความขัดแย้งระหว่างการ ป้องกันและการตกอยู่ในภาวะจำยอมเกิดขึ้นในทันที ผนังอันเป็นสิ่งป้องกันอาจเปลี่ยนไป เป็นผนังที่ทำให้ตกอยู่ในภาวะจำยอม²

สภาพแวดล้อมกายภาพประกอบด้วย ระบบพื้นที่ใช้สอย (Spatial System) โคนก เนื้อที่ใช้สอย ขนาดของพื้นที่ รวมทั้งความสัมพันธ์ของพื้นที่ต่างๆ ระบบโครงสร้าง (Structural System) โคนก ส่วนที่เป็นโครงสร้าง ระบบปิดล้อม (Enclosed System) โคนกส่วนที่เป็นผนัง พื้น หลังคา ที่ปิดล้อมที่ว่าง ระบบสุดท้าย คือระบบการสัญจร (Circulation System) โคนกส่วนที่เป็นการกักตุน เช่น บันได ลิฟท์ ฯลฯ ทั้ง 4 ระบบรวมกันก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมกายภาพขึ้น³

¹Clovis Heimsath, Behavioral Architecture (New York: Mac Graw-Hill, 1977), pp. 25-30.

²Ibid., p. 29.

³Francis D.K. Ching, Architecture: Form Space and Order (New York: Van Nostrand Reinhold, 1979), pp. 12-15.

Edward T. Hall จำนวนลักษณะของที่ว่างออกเป็น 3 ประเภทคือ ที่ว่างที่เกิดจากองค์ประกอบที่คงที่แน่นอน ไม่สามารถแก้ไขลักษณะทางกายภาพได้ เช่น อาคาร ถนน กำแพง พื้น ขนาดของห้อง ที่ว่างที่เกิดจากองค์ประกอบกายภาพที่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะบางส่วนได้ เช่น กำแพงโต๊ะ เก้าอี้ รูปภาพ ที่ว่างที่เกิดระหว่างบุคคล กับวัตถุหรือบุคคลกับบุคคล¹

กลไกทางร่างกายและทางสังคมจะพัฒนาเพื่อให้ดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มนุษย์เรียนรู้การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงกระสวนพฤติกรรมที่รวดเร็วเพื่อการยึดครองพื้นที่ (Territory) หรือเพื่อให้ดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นได้² มนุษย์เป็นระบบที่ซับซ้อน พฤติกรรมมนุษย์สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในลักษณะคงที่และแน่นอน ตามเวลาและสถานการณ์ ทั้งนี้ลักษณะพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมยอมกำหนดทิศทางซึ่งลงไปหา หองนอนสำหรับนอน³ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม มนุษย์สร้างสภาพแวดล้อมกายภาพตามความต้องการของมนุษย์ แต่ตามนุษย์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมกายภาพได้ มนุษย์จะมีการปรับตัวเองให้อยู่กับสภาพแวดล้อมนั้นได้ เช่น พฤติกรรมของนั้โซ่อยู่ในอาคารที่อาศัยทางสูงจะแยกทางไปจากพฤติกรรมผู้อยู่อาศัยในอาคารสูง 3 ชั้น⁴ ในกรณีที่มนุษย์สามารถ

¹Edward T. Hall, The Hidden Dimension (New York: Doubleday, 1969), pp. 101-125.

²David Canter, "The Use of Space," in Psychology for Architecture (London: Applied Science Publisher, 1974), p. 100.

³William H. Ittelson, et al., An Introduction to Environmental Psychology (New York: Holt, Reinhart and Winston, 1974), pp. 80-100.

⁴Oscar Newman, Defensible Space (London: Architecture Press, 1972), pp. 32-33.

แก้ไขเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมกายภาพที่อยู่ใกล้ มนุษย์จะทำการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ เช่น พบว่าผู้อยู่อาศัยในแฟลตโคเปลี่ยนแปลงสภาพห้อง ตึกมุงตึกปูพื้นห้องใหม่ กันห้อง ฯลฯ ในแฟลตของตนเพื่อการอยู่อาศัย¹

ความรู้สึกและทัศนคติของผู้อยู่อาศัยมีความแตกต่างกันตามลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน เช่น ความรู้สึกและทัศนคติของพนักงานในธนาคารศรีนครศึกษาราชการในธนาคารกสิกรไทย ในเรื่องเกี่ยวกับ ตำแหน่งชั้น การสัญจรที่สะดวกภายใน เนื้อที่สีเขียวและความพอใจต่อลักษณะทางกายภาพ²

2.5. ความรู้สึกและทัศนคติที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความกดดัน ที่อยู่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรมไม่จำเป็นว่าจะก่อให้เกิดความกดดันมากกว่าที่อยู่อาศัยที่มีราคาแพง ที่อยู่อาศัยที่แพงกว่าอาจให้ความสะดวกน้อยกว่า แขนงหนึ่งของเนื้อที่สีเขียว ขนาดของเนื้อที่สีเขียว มีผลต่อรูปแบบของอาคาร จากการศึกษาของ Rossi เกี่ยวกับรูปแบบของอาคารที่พักอาศัยในฟิลาเดลเฟีย พบว่าความรู้สึกและทัศนคติที่อยู่อาศัยหนึ่งจะตามไปตามชนชั้นของสังคม โดยทั่วไปกลุ่มชนที่มีชนชั้นทางสังคมต่ำกว่าจะมีความพอใจความจัดจ้านมากกว่าความวิจิตรของอาคารที่อยู่อาศัย เช่น จำนวนห้อง ความเสื่อมโทรมของอาคาร³ ชนชั้นทางสังคม อายุ เพศ เป็น

¹ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, พฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเคหะสงเคราะห์แบบแฟลต: โครงการเคหะสงเคราะห์ดินแดง ห้วยขวาง ประชาณิเวศน์บ่อนไก่ (กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 72-74.

² วีระ อินทันทัง, อิทธิพลของสภาพแวดล้อมกายภาพภายในสำนักงานที่มีต่อพฤติกรรมของผู้ใช้: การศึกษากกรณีตัวอย่างอาคารสำนักงานใหญ่ ธนาคารกสิกรไทยและธนาคารศรีนคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 70-77.

³ William H. Ittelson, et al., An Introduction to Environment Psychology, pp.267-276.

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลในชั้นทางสังคมต่างๆ แยกต่างกันอย่างเห็นโคซึคในเรื่องประสบการณ์และทัศนคติ¹

ที่อยู่อาศัยในประเทศไทย จากการวิจัยของ ดร. วิชาญ ภูภักดิ์ พบว่าประชาชนชนบทจำนวนมากไม่พอใจในสภาพที่อยู่อาศัย ความไม่พอใจสูงมากในภาคอีสาน ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการที่ เนื้อที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ สภาพสวนประกอบของที่อยู่อาศัยไม่ดี วัสดุไม้ดี ไม่มีความสะดวกสบาย ทัศนคติในเรื่องที่อยู่อาศัย ต้องการช่วยตนเอง ต้องการความช่วยเหลือในเครื่องมือและความร่ำรวย² ในคานสาธาณณโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า และประปา ประชาชนชนบทของพึ่งตนเองในการจัดทำถนนเขาสมทบซึ่ง เป็นถนนที่มีสภาพไม่มั่นคง ลักษณะเป็นดินลูกรังหรือถนนดินเท่านั้น ไม่สามารถใช้ได้ในฤดูฝน สำหรับแสงสว่างของใช้ตะเกียงน้ำมัน ไม่มีไฟฟ้า การใช้น้ำชาวชนบทจะใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบ่อน้ำบาดาลที่ขุดขึ้นเองหรือขุดโดยหน่วยงานของรัฐ

สำหรับในคานสาธาณณเสช ทางรัฐบาลโคสงเสริมให้ประชาชนชนบทจัดทำสวนซึมขึ้นในโคละครอบครัว แต่สวนแบบสวนซึมนี้ต้องใช้เงินนำทำโคความสะอาค จึงไม่เป็นที่นิยมมากนัก เพราะความชาคแคลนน้ำใช้ โคยโคตะภาคโควันออกโคเจียงเหนือ

ในเรื่องของที่อยู่อาศัย จากการสังเกตจะเห็นโคซึคโคเจนว่ ในเวลากลางวัน ประชาชนชนบทชอบที่จะทำงาน พิโคณโคโคถุนบ้านเป็นส่วนโคใหญ่ ส่วนบนบ้านใช้ในเวลากลางคืนเท่านั้นเอง

¹ David Center, Psychology for Architecture, pp. 95-107.

² วิชาญ ภูภักดิ์, "ปัญหาโคความโคงการและอุปสงคโคในการพัฒนาการอยู่อาคัยชนบท" ใน แนวทางโคการโคพัฒนาการอยู่อาคัยในชนบท, หน้า 9-11.

จากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงกล่าวถึงเห็นสมควรที่จะศึกษา ความรู้สึกและทัศนคติ
ของประชาชนชนบทในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้สึกและทัศนคติในเรื่องความต้องการพื้นฐานของชุมชน

- ต้องการไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน
- ต้องการประปาใช้ในหมู่บ้าน
- ต้องการถนนลาดยางในหมู่บ้าน
- ต้องการอยู่ชุมชนอื่น

2. ความรู้สึกและทัศนคติในเรื่องความชอบโครงสร้างของชุมชน

- ชอบมีคอนคาปในชุมชน
- ชอบมีสระน้ำของหมู่บ้าน
- ชอบมีศาลากลางบ้านในหมู่บ้าน
- ชอบถนนลูกรังหรือถนนดิน

3. ความรู้สึกและทัศนคติในเรื่องความต้องการที่อยู่อาศัย

- ต้องการปลูกสร้างบ้านใหม่
- ต้องการขยายบ้าน
- ต้องการมีคอกสัตว์ในที่ดินบ้าน
- ต้องการมีบ้านตึกคึก

4. ความรู้สึกและทัศนคติในเรื่องความชอบที่อยู่อาศัย

- ชอบบ้านหลังเดิม

5. ความรู้สึกและทัศนคติในเรื่องความพอใจที่อยู่อาศัย

- ความสวยงามของบ้าน
- ความมั่นคงแข็งแรงของบ้าน
- ความคับแคบของบ้าน
- ความปลอดภัยของบ้าน

2.6. สรุป

ทฤษฎีในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ คือ มนุษย์ และธรรมชาติ มนุษย์นั้นรวมถึงตัวมนุษย์เองและสิ่งต่างๆ ในคานนามธรรมของมนุษย์ เช่น สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและอื่นๆ ธรรมชาตินั้นรวมทั้งตัวธรรมชาติเองที่ยังไม่ได้รับการปรุงแต่ง เช่น อากาศ อุณหภูมิ คนไม้ ตำรา และอื่นๆ ตลอดจนธรรมชาติที่มนุษย์นำมาปรุงแต่ง เช่น อิฐ ถนน บ้าน าด้า การตั้งถิ่นฐานเนื่องจากลักษณะของภูมิประเทศร่วมกับระบบทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ เป็นตัวบังคับให้ตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่ม

มนุษย์มีประสบการณ์และมีวิวัฒนาการจนสามารถมีความรู้สึกและทัศนคติต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ในเรื่องความชอบ ความสวบ ความต้องการ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยโดยตรง เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์หรือสภาพที่อยู่อาศัยให้เป็นไปคามความรู้สึกและทัศนคติของมนุษย์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย